

Jeste li upoznati s Vašim radnim pravima?

Online upitnik o informisanosti mladih o njihovim radnim pravima

Izvještaj: Crna Gora

Međunarodni projekat “Prava u radu, rad na pravima” podržan u okviru *Erasmus+ programa Evropske unije: KA2 - Capacity Building in the Field of Youth/Western Balkan Window*, za glavni cilj ima pospješiti informiranost mladih radnika o njihovim radnim pravima i povećati stupanj stvarnog korištenja njihovih prava u radu.

U sklopu aktivnosti Projekta provedeno je kvantitativno istraživanje informiranosti mladih radnika o njihovim pravima u radu na terenu četiri države partnerice: u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Makedoniji.

Online upitnik „Da li ste upoznati s Vašim radnim pravima?“ kreiran je u saradnji s predstavnicima Sindikata uprave i pravosuđa Crne Gore sa zadatkom procjene stupanj informiranosti mladih o njihovim pravima u radnom okruženju kao i lociranja mjesta za poboljšanje zatečenog stanja. Istraživanje će poslužiti kao potpora za edukaciju i kampanju podizanja svijesti o pitanju potreba i problema mladih u njihovom radnom okruženju, u svrhu osnaživanja i potpore mladim radnicima u Crnoj Gori te unapređenja radnog standarda mladih.

Ciljevi istraživanja

- Ispitati nivo upoznatosti mladih s njihovim pravima u radu, mehanizmima zaštite prava o radu te stupanj realnog korišćenja zaštite radnih prava
- Otkriti načine informiranja o pravima u radu i nivo zadovoljstva u procjeni informiranosti mladih radnika
- Ispitati nivo informisanosti mladih u matičnim organizacijama zaposlenja te ponuđene edukacije o pitanjima prava u radu
- Procijeniti zadovoljstvo radom mjerodavnih sindikata i stupnjem ostvarivanja zajamčenih prava

Prikupljanje podataka

- Podaci su prikupljeni metodom online ankete pomoću platforme *SurveyGizmo*
- Upitnik je distribuiran u koordinaciji s mjerodavnim Sindikatom – partnerom u sprovođenju Projekta prema ciljanim skupinama u Crnoj Gori
- Trajanje terena: Februar 2019.

Instrumenti

- Trajanje online ankete: 5 minuta
- Cjeline anketnog upitnika:
 - *Informiranost o radničkim pravima*
 - *Informiranost kroz organizaciju zaposlenja*
 - *Informiranost kroz sindikat*

Uzorak

- 200 ispitanika/ica po državi partnerici
- Državljeni Crne Gore
- Zaposleni/e u javnom sektoru
- Do 35 godina starosti, oba pola podjednako zastupljena

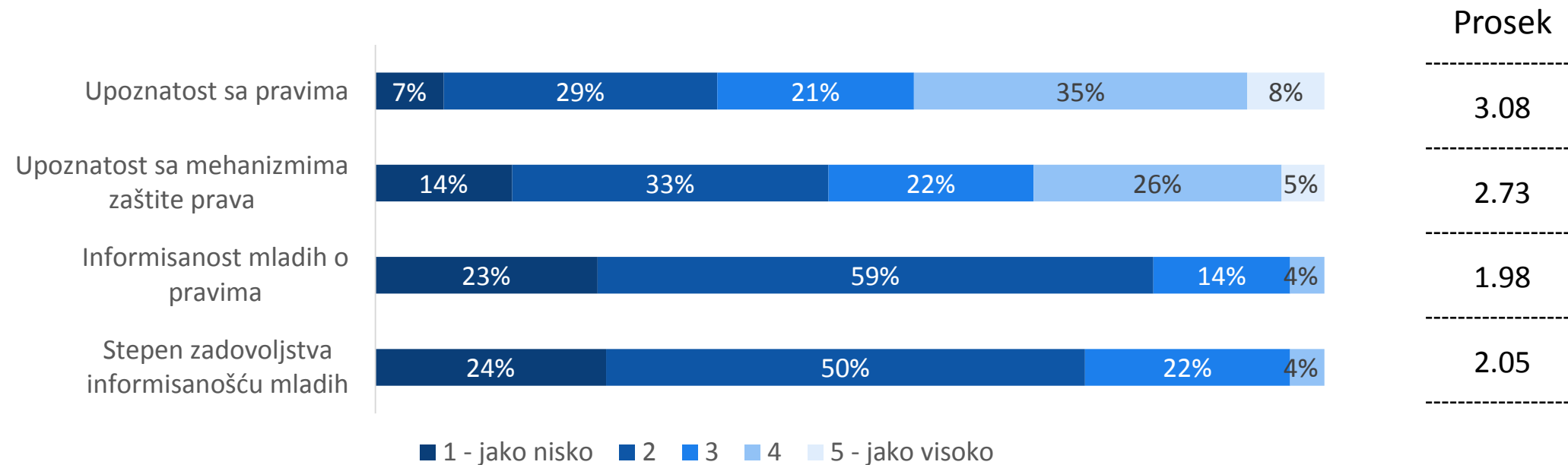
Rezultati

- Informiranost o radničkim pravima (pitanja 1 – 9)
- Informisanost kroz organizaciju (pitanja 10 – 18)
- Informisanost kroz sindikat (pitanja 19 – 23)

Manje od polovine mladih radnika procjenjuje da je donekle upoznata sa radnim pravima; većina smatra da njihovi vršnjaci nisu dovoljno upoznati.

P1/2. U kojoj mjeri ste upoznati sa svojim pravima o radu/mehanizmima zaštite prava? (1 – uopšte ne, 5 – u potpunosti da)

P8/9. Kako procjenjujete/mislite li da je zadovoljavajuća informisanost mladih o pravima radnika? (1 – jako loše, 5 – jako dobro)

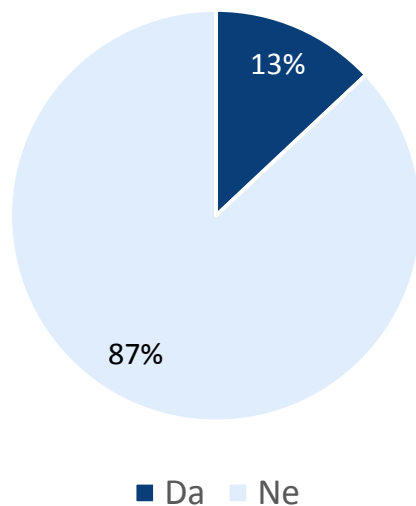
- Mladi radnici procjenjuju da su u 35% slučajeva dobro i u 8% veoma dobro upoznati sa svojim pravima u radu.
- Gotovo je polovina mladih radnika (47%) nedovoljno upoznata sa mehanizmima zaštite svojih radnih prava.
- 4 od 5 mladih radnika (82%) smatra da je informiranost mladih o pravima u radu niska.
- Sa stepenom zadovoljstva informisanošću mladih o pravima u radu nezadovoljno je 74% ispitanika.

Većina ispitanika (87%) nije koristilo mehanizme zaštite radnih prava. Polovica za time nije imala potrebu, a 17% nije upoznato s mehanizmima zaštite.

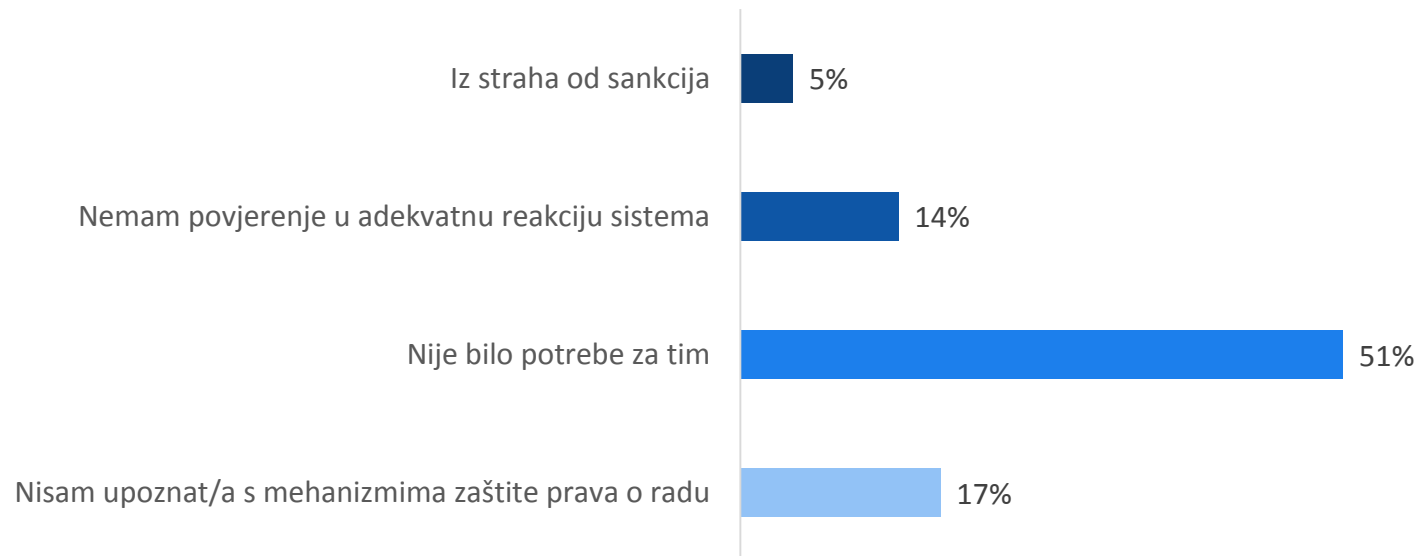
P3. Jeste li u svojoj dosadašnjoj karijeri koristili neki od mehanizama zaštite radnih prava? (da/ne)

P4. Ukoliko ih niste koristili, molimo zaokružite razlog.

Korišćenje mehanizama

Razlozi za nekorišćenje mehanizama

- U dosadašnjoj karijeri, do 35 godina starosti, 13% ispitanika je iskoristilo neki od mehanizama zaštite radnih prava.
- Razlog za nekorišćenje mehanizama zaštite radnih prava kod 14% ispitanika je nepovjerenje u adekvatnu reakciju sistema, dok 5% kao razlog navodi strah od sankcija.

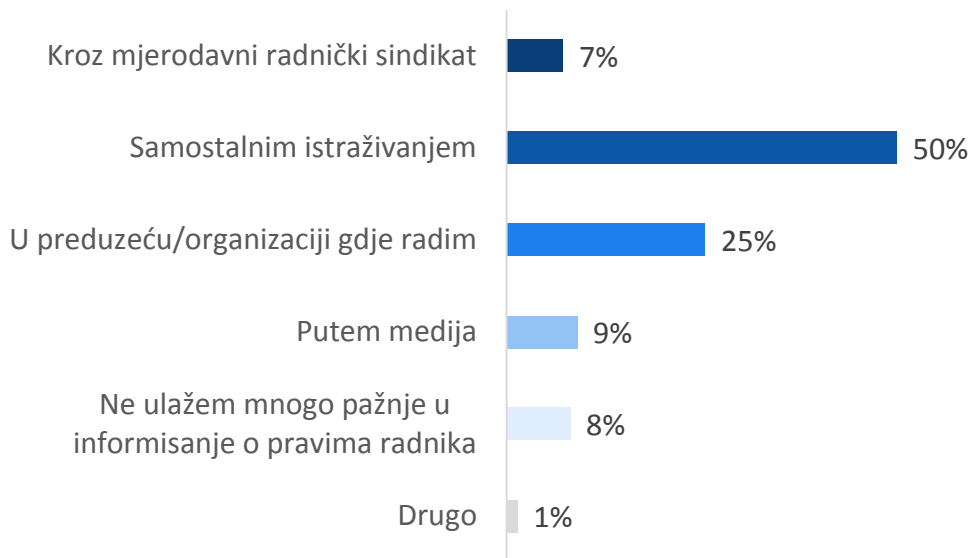
Polovina mladih koristi samostalno istraživanje za informiranje o radnim pravima. Ugovor o radu detaljno prije potpisivanja pročita polovina ispitanika.

P5. Na koji se način informišete o vašim pravima o radu?

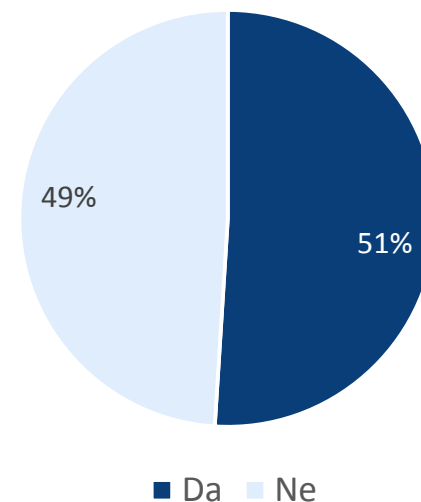
P6. Da li ste imali vremena da se detaljno upoznate s Vašim Ugovorom o radu prije potpisivanja?

P7. Čitate li Zakon o radu, pravilnike o radu i poslovanju organizacije kako biste se informisali o Vašim pravima?

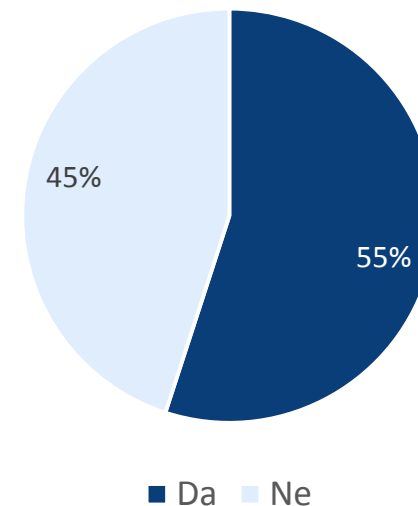
Način informisanja o pravima o radu

Upoznatost sa ugovorom o radu

Čitanje zakona i pravilnika

- Kao način informisanja o pravima u radu 25% mladih navodi matičnu organizaciju zaposlenja, 9% se informiše putem medija, dok 8% ne ulaže pažnju u informisanje o svojim pravima. Mjerodavni radnički sindikat informiše ih u 7% slučajeva.
- Polovina ispitanika konsultuje Zakon o radu te pravilnike o radu i poslovanju organizacije kako bi se informisali o svojim pravima.

Rezultati

- Informiranost o radničkim pravima (pitanja 1 – 9)
- Informisanost kroz organizaciju (pitanja 10 – 18)
- Informiranost kroz sindikat (pitanja 19 – 23)

Obaveznu edukaciju o pravima radnika ima 8% mladih zaposlenika.

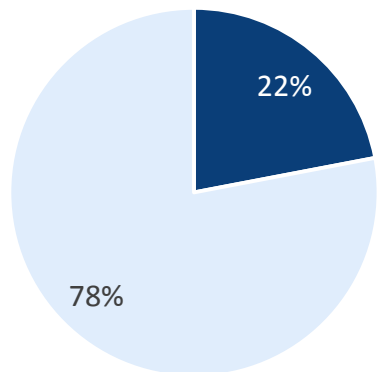
¾ mladih radnika vidi mogućnost unapređenja nivoa edukacije u organizaciji.

P10/12. Ulaže li Vaša organizacija napor u informisanje/nudi edukacije radnika o njihovim pravima?

P14. Imate li obavezu periodično prisustvovati edukacijama na ovu temu?

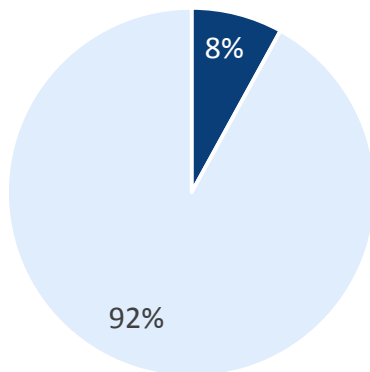
P15. Može li se unaprijediti nivo edukacije u Vašoj matičnoj organizaciji?

Ulaganje organizacije u informisanje

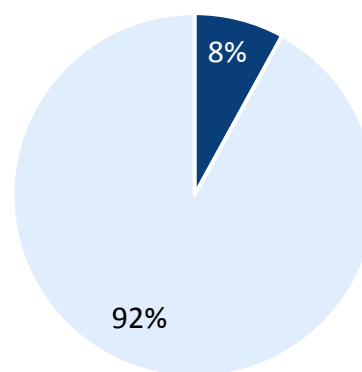
■ Da ■ Ne

Dostupnost edukacija u organizaciji

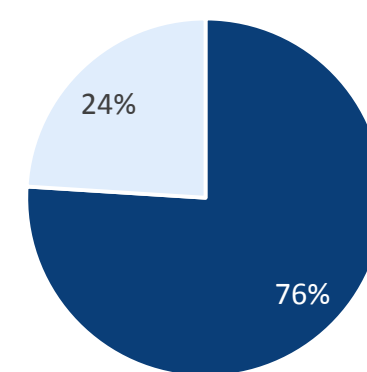
■ Da ■ Ne

Obavezne edukacije u organizaciji

■ Da ■ Ne

Mogućnost unapređenja edukacija

■ Da ■ Ne

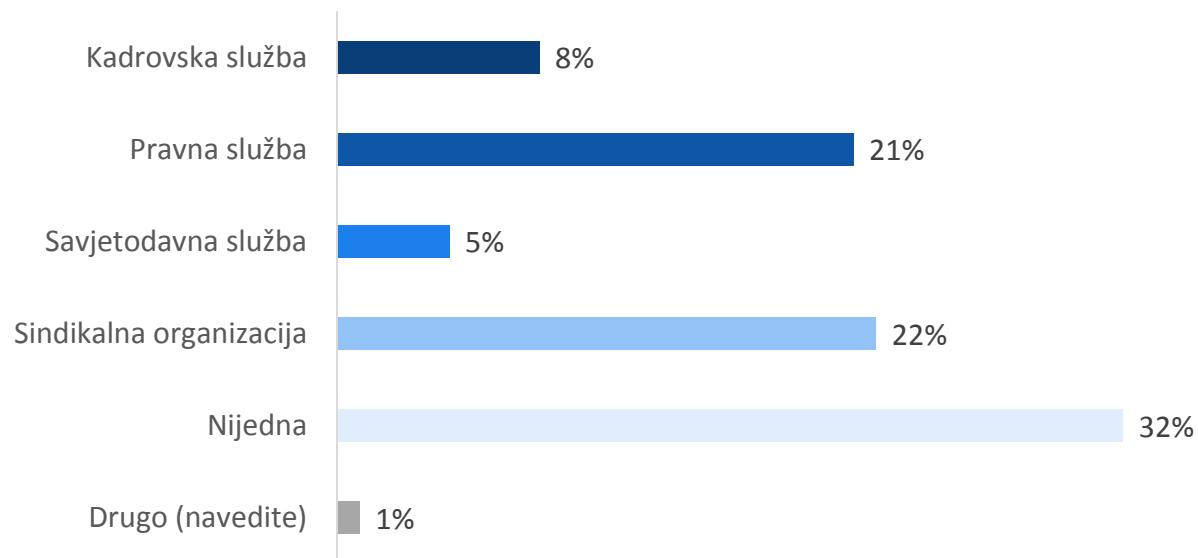
- Gotovo tri četvrtine ispitanika smatraju da matična organizacija zaposlenja ne ulaže napore i ne nudi edukaciju o pravima radnika.
- 92% mladih nema obavezu pohađati edukaciju na ovu temu, a jednak udio nema dostupnu edukaciju u organizaciji zaposlenja.

Trećina mladih radnika tvrdi da nijedna organizacijska jedinica ne edukuje zaposlene o zaštiti njihovih prava o radu.

P11. Koja organizacijska jedinica u Vašoj organizaciji edukuje zaposlene o zaštiti prava o radu?

P13. Koje su edukacije na ovu temu ponuđene?

Organizacijska jedinica zadužena za edukaciju

Ponuđene edukacije (26% dalo odgovor)

Nema ponuđenih edukacija
Ništa
Nisu ponuđene
Nijedna Seminari

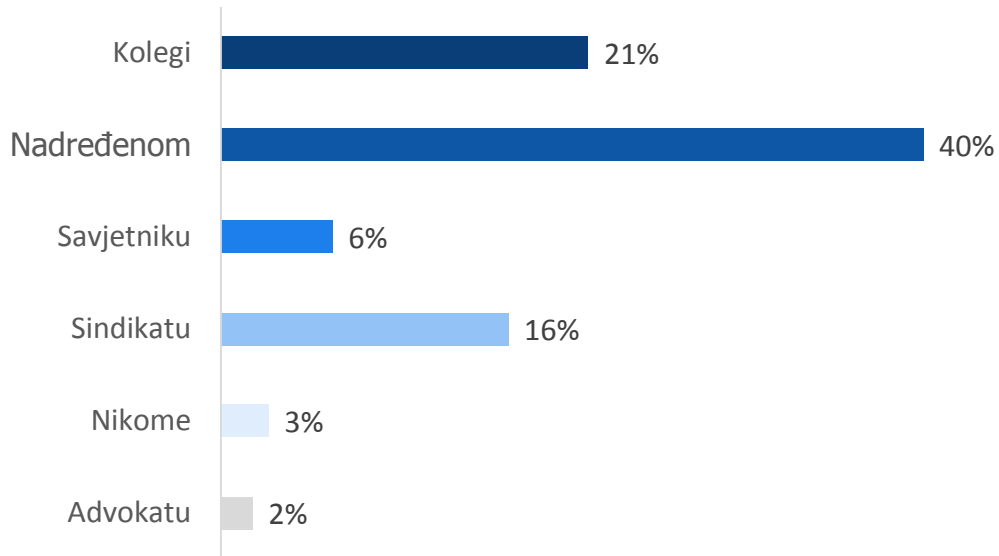
- Organizacije koje djeluju u edukaciji na ovu temu su sindikalna organizacija kod 22% ispitanih i pravna služba u 21% slučajeva.
- Kod 26% ispitanika koji nude odgovor na pitanje koje su edukacije dostupne, vidljiv je manjak ponuđenih edukacija; većina tvrdi da edukacije ne postoje.
- U pogledu edukacije zaposlenika, kadrovska i savjetodavna služba obavljaju taj posao u 8%, odnosno u 5% slučajeva.

Polovina mladih radnika je doživjela povredu prava o radu. U slučaju povrede prava, 40% se obraća nadređenom.

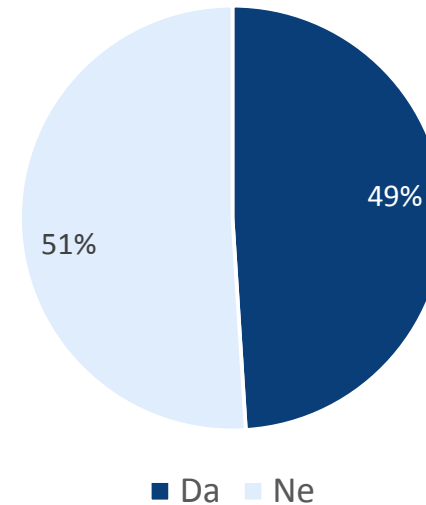
P16. Kome se obraćate u slučaju povrede Vaših prava o radu?

P17. Jeste li u radnoj sredini doživjeli povredu Vaših radnih prava? P18. Znete li što je mobbing? ?

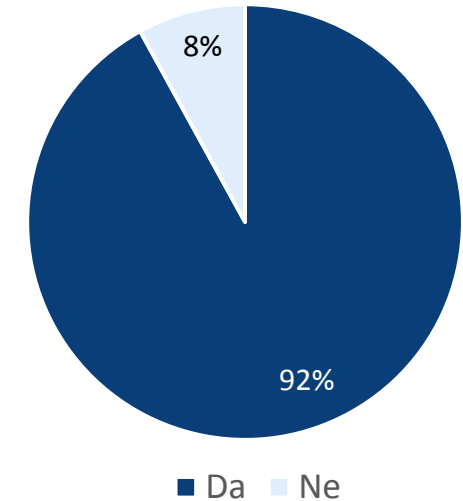
Osoba kojoj se obraćaju u slučaju povrede prava

Doživljena povreda prava

Upoznatost sa mobbingom

- U slučaju povrede radnih prava 40% ispitanika obraća se nadređenom, 21% kolegi, dok 16% traži savjet mjerodavnog sindikata.
- Polovica mladih radnika smatra da je doživjela povredu radnih prava na radnom mjestu.
- Upoznatost s mobbingom je visoka, samo 8% ispitanika nije upoznata sa značenjem ovog termina.

Rezultati

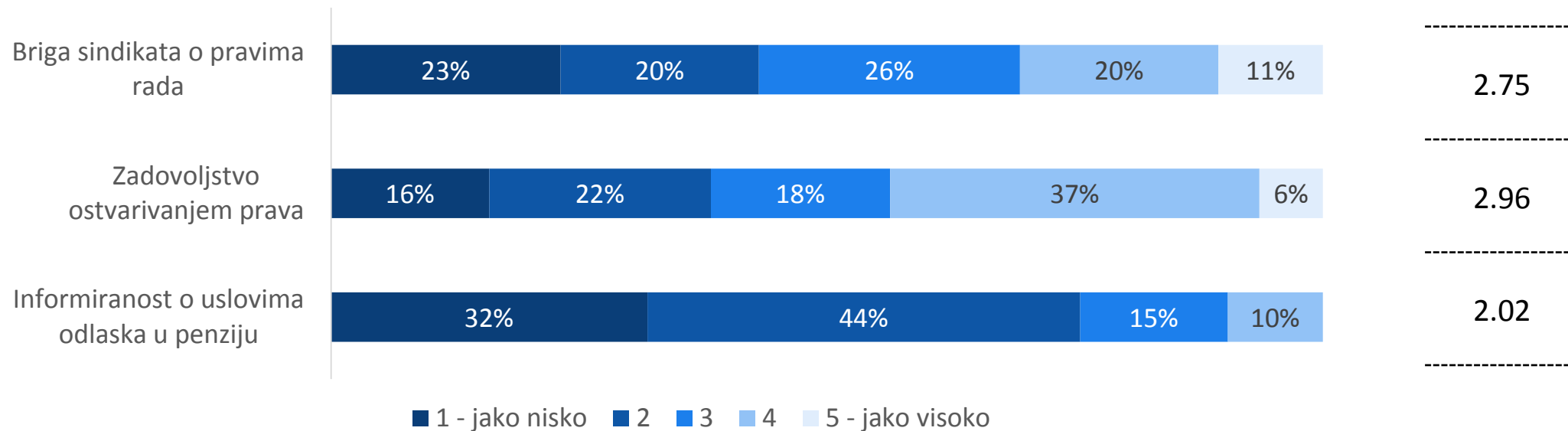
- Informiranost o radničkim pravima (pitanja 1 – 9)
- Informiranje kroz organizaciju (pitanja 10 – 18)
- Informisanost kroz sindikat (pitanja 19 – 23)

Informiranost o uslovima odlaska u penziju ocjenjena je nezadovoljavajućom kod 76% mladih radnika.

P20. U kojoj se mjeri sindikat brine o Vašim pravima?

P21. U kojoj mjeri ste zadovoljni nivoom ostvarivanja Vaših radnih prava?

P22. Kako ocjenjujete informisanost mladih o uslovima odlaska u penziju?

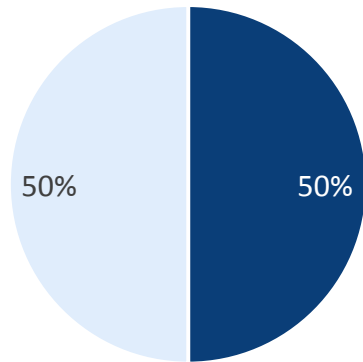
- Sindikat se brine o pravima mladih radnika u nedovoljnoj mjeri prema mišljenju 43% ispitanika.
- Jednak je postotak mladih izrazilo zadovoljstvo razinom ostvarivanja svojih radnih prava.
- Većina mladih, 76% ocjenjuje inormiranost mladih o uslovima odlaska u penziju nezadovoljavajućom.

Polovica mladih radnika dobiva informacije o sindikalnim predstavnicima u organizaciji zaposlenja.

P19. Dobijate li informacije o sindikalnim predstavnicima u organizaciji u kojoj radite?

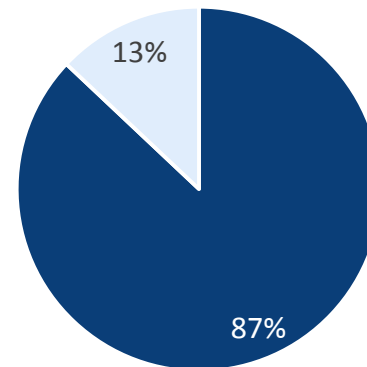
P23. Vjerujete li da mladi svojim angažovanjem mogu unaprijediti nivo informisanosti o pravima mladih radnika?

Informisanost o sindikalnim predstavnicima

■ Da ■ Ne

Mogućnost unapređenja informisanosti

■ Da ■ Ne

- Polovica ispitanika nije informirana o sindikalnim predstavnicima u organizaciji zaposlenja.
- U mogućnost unapređenja nivoa informiranosti o pravima mladih radnika kroz izravan angažman mladih vjeruje 87% ispitanika.

Zaključci

Informisanost o radničkim pravima

- Ukupno 43% ispitanih radnika/ca zaposlenih u javnoj upravi smatra da je veoma dobro (8%) odnosno dobro (35%) upoznato sa svojim pravima u radu, a gotovo polovina njih 47% nije upoznata sa mehanizmima zaštite svojih radnih prava. Imajući u vidu da je od ukupnog broja ispitanih ukupno 74% visoko (69%) odnosno više (5%) obrazovano, nameće se pitanje da li su oni zaista upoznati sa svojim pravima u radu u procentu u kojem su se prvobitno izjasnili.
- Uzimajući u obzir da 82% ispitanika smatra da je informisanost mladih o pravima u radu jako loša odnosno loša i da 74% nije zadovoljno stepenom informisanosti mladih o pravima u radu, može se zaključiti da je poznavanje prava u radu na jako niskom stepenu kod ispitane populacije, te da problem informisanja nije individualnog karaktera već institucionalnog odnosno sistemskog.
- U prilog ovom zaključku ide 50% ispitanika koji se o pravima u radu informišu samostalnim istraživanjem, dok je procenat onih koji se informišu u preduzeću u kojem rade znatno manji (25%), a neznatan je broj onih koji se o pravima u radu informišu kroz mjerodavni radnički sindikat (7%), što potvrđuje sumnju da je informaciono-edukativna mreža u radnim organizacijama na veoma niskom stupnju.

- Čak 49% ispitanih nije imalo vremena da se upozna sa svojim ugovorom o radu prije potpisivanja što predstavlja zabrinjavajući procenat, jer je upravo ugovor o radu najbitnija stavka prilikom stupanja na radno mjesto, a istovremeno i najčešći način kršenja radnih prava. Takođe, čak 45% ispitanih ne čita Zakon o radu, pravilnike o radu i poslovanju organizacije. Ovakav procentualni odnos ukazuje da na to da je od 100% ispitanih mladih radnika, njih 49% u riziku od toga da njegova/njena radna prava budu prekršena već sa potpisivanjem ugovora o radu odnosno prilikom stupanja na radno mjesto.
- Svega 13% ispitanih je koristilo neki od mehanizama zaštite svojih prava uradu, za razliku od 87% onih koji to nijesu učinili jer smatraju da nije bilo potrebe za tim (51%), nijesu upoznati sa mehanizmima zaštite na radu (17%), nemaju povjerenja u adekvatnu reakciju sistema (14%) i iz straha od sankcija (5%). Sa jedne strane situacija na tržištu rada i među ispitanom populacijom mladih radnika se doima kao povoljna, jer čak 51% nije imalo potrebe da koristi te mehanizme. Sa druge strane se pak nameće misao, uzevši u obzir prethodno predstavljene rezultate, da istovremeno ispitanici nedovoljno prepoznaju sve oblike kršenja prava u radu. Iako se laičkom oku može učiniti zanemarljivim broj onih koji nijesu koristili mehanizme zaštite jer sa tim mehanizmima nijesu upoznati (17%), kao i onih koji nemaju povjerenja u adekvatnu reakciju sistema odnosno iz straha od sankcija (ukupno 19%), ovi podaci su zabrinjavajući. Govore nam da je ukupno 36% ispitanih mladih radnika nezaštićeno u svakom trenutku jer radne i sindikalne organizacije ne pružaju potporu kakvu bi trebali i morali. Radna organizacija je prvi stupanj informisanja, prvi stupanj zaštite i ostvarivanja radnih prava.
- Iz predstavljenih rezultata evidentno je da sindikalne organizacije i pravne službe moraju pronaći efikasniji način informisanja u cilju zaštite radnih prava svakog pojedinca koji se nalazi u organizaciji rada.

Informisanje kroz radničku organizaciju

- 78% ispitanih smatra da matična radna organizacija ne ulaže dovoljno napora u informisanje i edukaciju o radnim pravima, po 92% ispitanih niti ima obavezu prisustvovati edukacijama niti ima dostupnu edukaciju na temu prava u radu. Ipak, bez obzira na ovo čak njih 76% vjeruje da njihova matična radna organizacija može unaprijediti nivo informisanosti i edukacije na ovu temu što bi trebalo da bude spiritus movens za radne i sindikalne organizacije da u skorijoj budućnosti pronađu efikasan i efektivan model informisanja i edukacije svojih uposlenika.
- Evidentno je da u radnim organizacijama ispitanika nije jasno treba da sprovodi informisanje i edukaciju uposlenih o njihovim radnim pravima, pa se iz njihovih odgovora može steći utisak da je taj posao ili podijeljen na više službi unutar organizacije ili da ga prosto obavljaju one službe koje “imaju vremena”. Situacija je takva da je čak 32% ispitanih odgovorilo da u njihovoj organizaciji ne postoji služba koja se bavi edukacijom uposlenih o zaštiti prava na radu od čega je njih 26% odgovorilo da nema ponuđenih edukacija. 22% ispitanih je odgovorilo da u njihovoj matičnoj radnoj organizaciji edukaciju sprovodi sindikalna organizacija, 21% da je sprovodi pravna služba, 8% kadrovska i 5% savjetodavna. Dakle, 22% je odgovorilo da edukaciju sprovodi sindikalna organizacija umjesto poslodavca čija je to zakonska obaveza. U skladu sa tim se postavlja pitanje zbog čega poslodavci ne izvršavaju svoju zakonsku obavezu, ali i zašto sindikalne organizacije preuzimaju tu ulogu nerijetko na sebe umjesto da vrše pritisak na poslodavce u cilju ostvarivanja njihovih zakonskih obaveza prema uposlenima? Ovo otvara mnoga pitanja kojima se sindikalne organizacije trebaju baviti, a neka od njih su: koliko su sindikalne organizacije transparentne u svom radu, koliko su resursi sindikalnih organizacija dostupni svojim članovima, ali isto tako i koliko uposlenici i članovi sudjeluju u radu i doprinose boljem funkcionisanju sindikalnih organizacija?

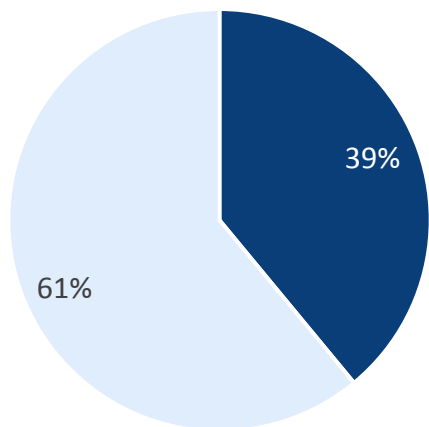
- Kada je u pitanju kršenje prava u radu, 92% ispitanih je upoznato sa pojmom mobinga, a čak 49% ispitanih je doživjelo povredu nekog od radnih prava. Nakon ovog podatka ne smijemo smetnuti sa uma podatak da je svega 13% ispitanih iskoristilo neki od mehanizama zaštite svojih radnih prava, o čemu je bilo riječi u dijelu koji se ticao informisanosti o radnim pravima. Na pitanje *Kome se obraćate u slučaju povrede vaših prava na radu?* najveći broj odnosno 40% ispitanih je odgovorilo da se obraće nadređenom, 21% da se obraće kolegi, 16% sindikatu, 6% savjetniku, 3% nikome i 2% advokatu. Zbog čega je ovo pitanje značajano? Ono nije formulirano hipotetički (kome biste se obratili?) već jasno i precizno. Upravo ovi podaci pokazuju stvarnu sliku kršenja radnih prava, a to je da se 87% ispitanih u nekom trenutku suočilo sa ugrožavanjem ili kršenjem nekim od njihovih radnih prava. Zabrinjavajući broj, kao što je i zabrinjavajući broj od 24% onih koji se u tom slučaju obraćaju kolegi (21%) odnosno nikome (3%) umjesto službama koje su nadležne. Ovo ukazuje da je ipak procenat onih koji nemaju povjerenja u adekvatnu reakciju sistema ili su u strahu od sankcija (19%) malo veći. Osim što ukazuje na izvjestan stepen nepovjerenja i prisustva straha, ovaj podatak kao da upire prstom u sveukupnu društvenu stvarnost i naviku skrivanja i ćutanja o važnim problemima.
- Uporedo sa ovim je zanimljivo i to da se 40% ispitanik prije obrati nadređenom u odnosu na 16% koji se prvo obrate sindikalnoj organizaciji. Visok procenat koji ukazuje na nedovoljno efikasne načine rada sindikalnih organizacija, te se zbog toga većina onih kojima je neko radno pravo ugroženo prvenstveno obraća nadređenom. Bilo bi zanimljivo vidjeti kakva je demografska struktura onih čija su prava povrijeđena, no to svakako nije tema ovog istraživanja već nekog narednog.

Informisanje kroz sindikat

- Dio istraživanja koji se odnosio na rad sindikalnih organizacija, rezultati ukazuju da stepen zadovoljstva ispitanika radom istih nije na zadovoljavajućem nivou.
- Naime, čak 50% ispitanih ne dobija informacije o sindikalnim predstavnicima u organizaciji u kojoj rade, 43% njih smatra da sindikalne organizacije nedovoljno brinu o pravima mladih radnika, 38% njih nije zadovoljno ostvarivanjem svojih radnih prava za razliku od 43% koji su zadovoljni.
- Čak 76% ispitanih mladih radnika je nezadovoljno informisanošću o uslovima odlaska u penziju, a 87% ispitanih vjeruje da upravo mladi radnici svojim angažovanjem mogu unaprijediti nivo informisanosti o radnim pravima mladih.
- Dobijeni i predstavljeni rezultati skreću pažnju na neefikasan i nedovoljno transparentan rad sindikalnih organizacija koje bi trebale biti prva stepenica ka zaštiti i očuvanju radnih prava mladih, kao i jedan od najsnažnijih agensa promjena u posttranzicionim društvima.
- Evidentno je da veliki broj ispitanih ima volju da doprinese boljem informisanju u okviru radnih prava, ali se postavlja pitanje da li su sindikalne organizacije (pojedinačne, granske, kolektivne, republičke) spremne da uključe mlade radnike u svoje redove i u procese donošenja odluka?

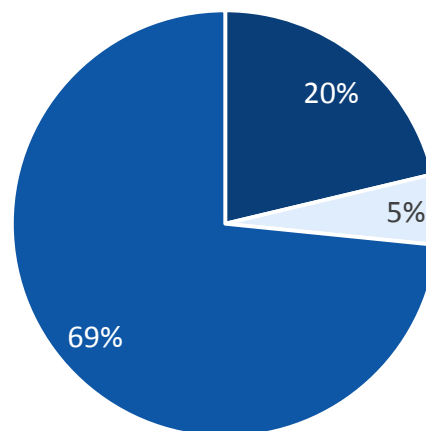
Demografija

Rod

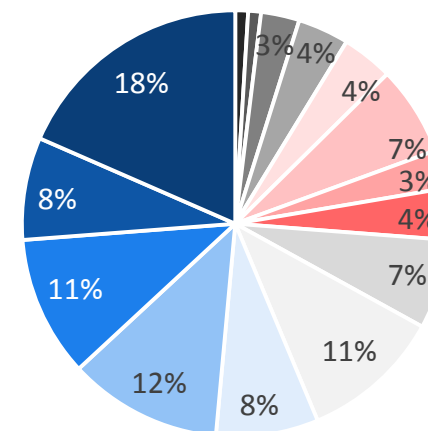
■ Muški ■ Ženski

Obrazovanje

■ Srednja škola
 ■ Viša stručna sprema
 ■ Visoka stručna sprema

Godine starosti

■ 20 ■ 21 ■ 23 ■ 24 ■ 25
 ■ 26 ■ 27 ■ 28 ■ 29 ■ 30
 ■ 31 ■ 32 ■ 33 ■ 34 ■ 35